

i posłowie nosili wieńce z werbeny; n.-łac. *Verbena farm.* 'rośliny powściągające, chłodzące, jak cyprys, mirt, tamaryszek, róża, laur i bluszcz' z łac. l.poj. od *verbenae* 'gałęzie z poświęconych drzew lauru, oliwki i mirtu'.

WERBUNEK zbieranie, zjednywanie, pozyskiwanie, namawianie do wzięcia udziału, do przystąpienia do jakiejś organizacji, do przedsięwzięcia; w XVI–XVIII w. forma zaciągu do wojska przed wprowadzeniem powszechnego obowiązku służby, zjednywanie, namawianie, pozyskiwanie do ochotniczego wstępowania do służby wojsk.; z nm. *Werbung* 'werbunek; staranie się (o pannę); reklama'.

WERCYNGETORYKS, Vercingetorix, ok. 72–46 pne., syn króla Arwernów (mieszkańców krainy zwanej później Owernią), przywódca wielkiego powstania zbrojnego przeciw Rzymianom w 52 pne., uważany dziś przez Francuzów za jednego z wczesnych bohaterów ich narodu. Był to człowiek bezinteresowny, patriota, wielkiego charakteru (co przyznawał mu także jego przeciwnik, Juliusz Cezar), inteligentny i wymowny, bohaterski i utalentowany dowódca. Gdy Cezar wyruszył przeciw niemu z wojskiem, Wercyngetoryks, po kilku przegranych starciach, zastosował taktykę „spalonej ziemi”, aby odciąć Rzymian od źródeł zaopatrzenia. Pobiwszy Cezara pod Gergowią, zamknął się w Alesii, skąd wezwał wszystkich swych galijskich sprzymierzeńców do ataku na oblegających go Rzymian. Cezar naprzód pobił przybyłych z odsieczą, po czym wziął fortecę szturmem, a Wercyngetoryksa uwięził i trzymał w kajdanach; a dopiero w 6 lat później, pokazawszy go na swoim triumfie w Rzymie, kazał go stracić.

WERDA stój, kto idzie? dawny okrzyk straży; z nm. *wer da?* 'kto tam?'

WEREDYK człowiek mówiący wszystkim w oczy słowa prawdy (łac. *verba veritatis*) bez ogródek, prosto z mostu, rąbiący prawdę bez ceremonii; z łac. *vere dicere* 'mówić zgodnie z prawdą'.

WERESZCZAKÓWNA Maryla, właśc. Marianna Ewa Wereszczaka, 1799–1863, przedmiot młodzieńczej, gwałtownej, wyidealizowa-

nej miłości Adama Mickiewicza w okresie wileńsko-kowieńskim, córka marszałka Michała Józefa Wereszczaki z dworu w Tuhanowiczach. Panna niezbyt urodziwa, o rok młodsza od poety, dość chłodna w uczuciach, zamożna, wykształcona, o rozległej kulturze, również lit., orientująca się znakomicie w nowych prądach art. Zachodu, a przede wszystkim w romantyzmie, w którego arkana wtajemniczyła Adama. Poeta poznał ją latem 1818, już wówczas zaręczoną ze starszym od niej o pięć lat zamożnym, wykształconym ziemianinem z sąsiedztwa, bohaterskim szwoleżerem napoleońskich kampanii 1812–13, bojownikiem idei uwolnienia chłopów, hrabią Wawrzyńcem-Puttkamerem. Pożegnanie z umiłowaną nastąpiło nocą w parku tuhanowickim w sierpniu 1820, pamiątką miał być liść cyprysowy. Ślub z hrabią odbył się w 1821. Cierpieniem zawodu miłosnego dał Mickiewicz wyraz m.in. w wierszach *Do M****, *Pierwiosnek*, *Kurhanek Maryli*, *To lubię* oraz w IV części *Dziadów*.

Na każdym miejscu i o każdej dobie,
Gdziem z tobą płakał, gdziem się z tobą bawił,
Wszędzie i zawsze będę ja przy tobie,
Bom wszędzie cząstkę mej duszy zostawił.

A. Mickiewicz, *Do M**** (Precz z moich oczu...), 9–12.

WERGILIUSZ, Publius Vergilius Maro, 70–19 pne., wielki poeta rzymski okresu Oktawiana Augusta, ur. pod Mantuą, zmarł w Brundisium, pochowany w Neapolu. Cieszył się opieką Mecenasza i Augusta. Jego gł. dzieła to: *Bukoliki* (*Bucolica* 'Pastorałki', tytuł wzięty z Teokryta) napisane między 42 a 37 pne., zwane później *Eklogami* (*Eclogae*), zbiór 10 sielanek wzorowanych (z wyj. 4. i 7.) na *Idyllach* Teokryta; *Georgiki* (*Georgica* 'wiersze wiejskie'), napisany w 36–29 pne. poemat dydaktyczny, poświęcony uprawie roli oraz pochwalę (zgodnie z życzeniem Augusta) trudu rolnika; epopeja *Eneida* (zob. Eneasz), nie dokończona, zredagowana i wydana pośmiertnie, przyniosła mu olbrzymią sławę. Stał się najpopularniejszym poetą starożytności nie tylko dla współczesnych. Chrześcijaństwo widziało w nim proroka wieszczącego nadejście Chrystusa (zob. niżej *Czwarta ekloga*). Lud, który nie znał jego dzieł, zaczął uważać Wergiliusza za maga, mędrca, astrologa i „matematyka”.

W śre
dzieje
duchy
utwor
ju po
Wolff
warzy
w wę
Kome
zuje
wiary
chwa
go n
Dant
strza
Czw
tając
Złoty
kośc
nia (la),
w w
carr.
osta
Z.
„czł
la ul
Kin
mó
usta
niu
dze
kiw
zah
Wi
Ma
Pa
„M
terr
K.
ulo
W
jec
go
W
w
ro
cz
pr
w

W średniowiecznych legendach jest on czarodziejem umiejącym przechrzyć demony i złe duchy. Poeta staje się w órdw. także bohaterem utworów lit. Występuje w *Wartburskim turnieju poetyckim* (zob. Wartburg), w *Parzivalu* Wolframa von Eschenbach (zob. Parsifal), towarzyszy wreszcie Dantemu jako przewodnik w wędrówce po Piekle i Czyśćcu w *Boskiej Komедii* (zob. Komedia). U Dantego symbolizuje on rozum ludzki jako wspomóżyciela wiary. Nic nie świadczy dowodniej o órdw. chwale Wergiliusza i jego pozycji największego mędrca starożytności niż sposób, w jaki Dante przedstawił w poemacie swego Mistrza; por. też Ojciec (Wergiliusz).

Czwarta ekloga (40 pne.) Wergiliusza, witająca narodziny dziecka, które przywróci Złoty Wiek, wykładana była przez wczesny kościół i w órdw. jako przepowiednia narodzenia Chrystusa. I Sybilla kumańska (zob. Sybilla), i Wergiliusz zajmowali poczesne miejsce w wierzeniach órdw. (*Ultima Cumaei venit iam carminis aetas*, czwarty wers *Eklogi*, 'Oto ostatni się czas kumejskiej pieśni pojawił', tł. Z. Abramowiczówna; to znaczy ostatni z „czterech wieków ludzkości”, żelazny.) Sybilla ukazuje się także w hymnie *Dies irae* (zob.). Kim był ów chłopiec-wybawiciel, o którym mówi poeta, nie udało się w sposób ostateczny ustalić. Mógł to być syn jego przyjaciela, Azy-niusza Polliona, do którego poeta się w *Eklog-dze* zwraca, albo, co prawdopodobniejsze, oczekiwane dziecko Augusta i Skribonii, które okazało się jednak córką, Julią.

Wróżby wergiliańskie zob. Wróżby.

Mantua me genuit, Calabri rapuere, tenet nunc Parthenope: cecini pascua ruva duces.

„Mantua dała mi życie, porwali Kalabry, a dzierży teraz Neapol, śpiewałem ja łany, polany, rycerzy”, tł. K. Morawski; epitafium na grobie poety, jakoby ułożone przez niego samego.

WERNYHORA Kozak, limnik ukraiński, wg jednych bohater dawnego folkloru ukraińskiego, Herakles stepowy, odpowiednik polskiego Waligóry, wg innych postać historyczna, żyjąca w okresie konfederacji barskiej, zwolennik porozumienia z Polską, a przeto wróg hajdamaczyzny, przynajmniej tego zaś – ludowy wieszczek, przepowiadający przyszłe wydarzenia dziejowe. Wkroczywszy do literatury polskiej, stał się

postacią barwną i popularną. Z bohatera przygodowego romansu *Wernyhora, wieszcz ukraiński* (1838) Michała Czajkowskiego i poematu *Trzy wieszczby* (1841) Lucjana Siemieńskiego wyrósł na wielką postać legendarnego limnika w *Beniowskim* (1841) i *Śnie srebrnym Salomei* (1844) Juliusza Słowackiego, a na rodzaj symbolu politycznego w twórczości Jana Matejki (*Wernyhora*, 1883) i Stanisława Wyspiańskiego (*Wesele*, 1901).

Przepowiednia Wernyhory anonimowy utwór powstały prawdop. ok. 1808–09 w środowisku polskim na Ukrainie, wieszczący przyszłość Polski, będący ekstrapolacją współczesnych wypadków polit. (zstąpienia Napoleona, powstanie Księstwa Warszawskiego), później wiele razy wzbogacony nowymi elementami, stał się ogromnie popularny od czasu powstania listopadowego. Joachim Lelewel opublikował *Przepowiednię* w 1830 w powstańczym piśmie „Patriota”. Odpisy jej podtrzymywały wiarę w zwycięstwo jeszcze w czasie okupacji nm. w Polsce w 1939–45.

WERONA, Verona, miasto nad Adygą, na granicy Niziny Lombardzkiej i przedgórze Alp, w Wenecji Euganejskiej, w pn.-wsch. Włoszech, najbogatsze w kraju (po Rzymie) w monumenty antyczne, z pięknymi zabytkami órdw. i Renesansu, miasto niegdyś etruskie, potem galijskie, kolonia rz. od 89 pne., szybko rozkwitło za cesarstwa, ważne centrum za Teodoryka Wielkiego, siedziba królów longobardzkich, Karolingów i Berengara I. W XIII i XIV w. pod władzą rodu Scaligerów (della Scala), w 1387–1403 mediolańskiego rodu Viscontich, w 1405–1796 Wenecji.

Arena, zbud. pod koniec I w., obok rzymskiego Koloseum największy zachowany amfiteatr rz., mieszczący ok. 22 000 widzów, gdzie latem odbywają się słynne przedstawienia operowe.

Bazylika San Zeno Maggiore trójnawowa, zbud. w 1117–1138, ukończona w XIII w., jeden z najpiękniejszych wł. kościołów romańskich ze słynnym portalem Nicolao z czerwonymi łwami dźwigającymi kolumny, z brązowymi płytami na odrzwiach, przedstawiającymi sceny biblijne i *Cud św. Zenona* (XII w.). Wewnątrz tryptyk Andrea Mantegny (1459) w gł. ołtarzu. Na lewo od bazyliki masywna wieża dawnego klasztoru z XIV w., na prawo piękna kampanila romańska z XI i XII w.